Společné prohlášení Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR a Sdružení knihoven ČR ke změně dotačních podmínek Ministerstva kultury pro rok 2027

Praha, 9. 11. 2026

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) a Sdružení knihoven České republiky (SDRUK) vyjadřují nesouhlas s vybranými změnami dotačních podmínek Ministerstva kultury ČR pro knihovny na rok 2027. Za problematická považujeme nejasná obsahová omezení v článku 17 obecných podmínek programu Veřejné informační služby knihoven (VISK) a Knihovny v 21. století (K 21), která vyvolávají oprávněné obavy ze snahy zasahovat do vzdělávací a kulturní činnosti.

Zdůrazňujeme, že odborné posuzování projektů nesmí být nahrazováno hodnocením jejich politické přijatelnosti. Stejně tak není přípustné ponechávat pořadatele v nejistotě, zda se v projektech, které podporu z programu VISK a K 21 získají, smějí zabývat aktuálními společenskými a politickými otázkami.

Požadujeme proto nápravu a závazné vyjasnění, které ochrání svobodnou odbornou diskusi, občanské vzdělávání i rovné zacházení se žadateli. Současně upozorňujeme, že ministerstvo dotační výzvu vyhlásilo opožděně, čímž samo porušilo nařízení vlády č. 288/2002 Sb. Naše argumenty více rozvádíme níže.

Podpora knihoven musí být zákonná a předvídatelná

Ve SKIP a SDRUK považujeme za nezbytný předpoklad odpovědného plánování činnosti knihoven stabilní a srozumitelná pravidla veřejné podpory. Nezpochybňujeme právo ministerstva vymezovat priority ani jeho povinnost chránit veřejné prostředky před zneužitím, například pro politické kampaně. Tyto pravomoci však musí být vykonávány v mezích právních předpisů a způsobem, který zaručuje právní jistotu a předvídatelnost rozhodování.

Podle čl. 2 odst. 3 Ústavy lze státní moc uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon. Dotační výzva není právním předpisem. Smí proto provádět § 15 zákona 257/2001 Sb. (Knihovní zákon) a nařízení vlády č. 288/2002 Sb., nikoli zakládat obsahové povinnosti, které z nich neplynou. Žádný z těchto předpisů přitom omezení obdobná bodům 2 a 3 článku 17 obecných podmínek VISK a K 21 neobsahuje.

Nařízení vlády č. 288/2002 Sb. v § 13 výslovně uvádí mezi cíli dotační podpory v kulturní, výchovné a vzdělávací oblasti také pořádání přednášek, seminářů či besed. Knihovní zákon v § 2 písm. a) navíc vymezuje knihovnu jako zařízení, v němž jsou služby poskytovány „způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu“. Samotný program VISK podporuje občanské vzdělávání, kritické myšlení, demokratické hodnoty a zájem o veřejné dění. **Považujeme proto za problematické, že nově formulované podmínky programů VISK a K 21 umožňují výklad, podle něhož by některé z těchto aktivit mohly být vyloučeny z podpory na základě svého tematického zaměření, a nikoli svého skutečného účelu a obsahu.**

Odborné posuzování projektů nesmí být nahrazováno hodnocením jejich politické přijatelnosti

Nesouhlasíme se změnou podmínek, která přenáší na žadatele nejistotu o přípustném obsahu jejich programů a otevírá prostor pro rozdílné posuzování obdobných aktivit. Nařízení vlády č. 288/2002 Sb. v § 5 stanoví způsob hodnocení: odborné komise posuzují kvalitu a společenský přínos projektu, přiměřenost nákladů, odborné zázemí knihovny a výsledky dřívějších podpořených projektů. Podle § 6 ministerstvo při rozhodování přihlíží k pořadí doporučenému komisemi. Již samotná hodnoticí kritéria výzev VISK (bod 12.1 obecných podmínek) však tomuto ustanovení neodpovídají: chybí v nich odborná úroveň a vybavenost knihovny i výsledky dříve podpořených projektů, ačkoli je § 5, odst. 1 nařízení vlády ukládá hodnotit vždy.

V kontextu tohoto právního rámce považujeme za nežádoucí, že **podmínky VISK a K 21 neurčují, kdo, kdy a v jakém postupu bude posuzovat soulad projektů a jejich výstupů s body 2 a 3 článku 17.** Hodnoticí kritéria odborných komisí tato hlediska neobsahují a o výsledku podle bodu 4 b) obecných podmínek rozhoduje ministr kultury. **Vzniká tak prostor pro posuzování mimo transparentní a předem známý postup**, aniž je určeno, kdo a s jakou odbornou kvalifikací jej bude provádět.

Podmínky výzvy nemají zpochybňovat základní principy zpřístupňování dokumentů a práva na informace

Zvláštní nesouhlas vyjadřujeme s novými ustanoveními článku 17 „Další podmínky poskytnutí dotace“. Bod 2 replikuje principy obsažené v trestním zákoníku (č. 40/2009 Sb.), ovšem bez výslovné ochrany vzdělávacího a výzkumného zpřístupňování dokumentů, které trestní zákoník obsahuje v § 403b).

Pro knihovny je bod 2 článku 17 obzvlášť závažný. Výstupem podprogramů VISK 6 a 7 je samotné digitální zpřístupnění fondů: vzácných dokumentů v programu Memoriae Mundi Series Bohemica a dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru v systému Kramerius. Takové fondy nevyhnutelně obsahují dobové texty, které znaky hanobení nebo podněcování k nenávisti mohou formálně naplnit. V doslovném znění tak podmínka dopadá na samotné jádro programu, na svobodu vědeckého bádání i na právo na informace.

Veřejná služba se nemůže vyhýbat tématům veřejné politiky

Listina základních práv a svobod chrání svobodu projevu a právo na informace a v článku 17 vylučuje cenzuru. Článek 15 odst. 2 zaručuje svobodu vědeckého bádání a umělecké tvorby; článek 3 chrání základní práva bez rozdílu politického smýšlení. Článek 4 vyžaduje, aby ukládané povinnosti respektovaly zákonné meze a základní práva.

Obdobně manifest UNESCO o veřejných knihovnách uvádí: „Základními lidskými hodnotami jsou svoboda, prosperita a rozvoj společnosti. Může jich být dosaženo pouze díky schopnosti dobře informovaných občanů uplatňovat svá demokratická práva a hrát aktivní roli ve společnosti. Tvořivé zapojení občanů a rozvoj demokracie závisí na dobrém vzdělání a na svobodném a neomezeném přístupu k poznání, myšlení, kultuře a informacím."

Bod 3 článku 17 obecných podmínek programů VISK a K 21 jde ve svém stávajícím znění proti těmto principům. Vedle zákazu financování kampaní pracuje s širokým pojmem podpory politické soutěže a zapovídá přímé i nepřímé spojování ministerstva s podporou určité politické strany, hnutí či kandidáta. **Výklad tohoto opatření specifikuje výslovně pouze pro uměleckou tvorbu, nikoli však pro vzdělávací a odborné činnosti.**

Souhlasíme s tím, že dotace určené knihovnám nemají financovat stranickou agitaci a volební kampaně. Tento princip však nesmí být rozšiřován na odborné hodnocení veřejné politiky, kritiku rozhodnutí veřejných institucí, občanské vzdělávání nebo účast veřejně angažovaných odborníků. Přednáška o demokracii, beseda o veřejném dění nebo konference o kulturní politice se nestávají propagací politické strany pouze tím, že jejich účastníci formulují názor nebo kritický závěr.

Knihovny nemají sloužit politickým kampaním. Nemají se však ani vyhýbat veřejným otázkám ze strachu z finančních následků. **Nestrannost veřejné služby neznamená nepřítomnost názorů, ale poctivou práci s informacemi a nezávislost na zájmech politických subjektů.**

Žadatelé mají právo na transparentní a předvídatelný proces

Na dotaci nevzniká automatický právní nárok. Žadatel tedy nemá právo na kladný výsledek, má však právo na řádný, transparentní a předvídatelný proces. Dotační rozhodování podléhá soudnímu přezkumu dodržení těchto mezí (viz usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu č. j. 9 Ads 83/2014-46; nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 12/14).

Nežádáme automatické financování každého projektu. Žádáme, aby zákonná kritika vlády, opozice nebo jiných veřejných institucí ani osobní občanská angažovanost hostů nebyly samy o sobě důvodem k odmítnutí či odnětí podpory.

Neurčitá pravidla mohou vést k autocenzuře ještě před jakýmkoliv rozhodnutím ministerstva: k vypouštění témat, odmítání odborníků nebo rušení diskusních částí programu. Netvrdíme, že každé nepřiznání dotace je cenzurou. Neurčité obsahové podmínky spojené s hrozbou vrácení dotace však mohou od výkonu svobody projevu a práva na informace odrazovat dříve, než ministerstvo o čemkoli rozhodne. **Obavy z politické šikany a nepřímé cenzury je proto třeba odstranit jednoznačnými pravidly, nikoli pouze ujištěním, že takové následky nejsou zamýšleny.**

Ministerstvo nedodrželo termín vyhlášení

§ 3 nařízení vlády č. 288/2002 Sb. ukládá vyhlásit dotační řízení do 30. září předcházejícího roku. Ministerstvo však u VISK i K 21 pro rok 2027 uvádí datum vyhlášení 12. října 2026, tedy o dvanáct dní později. Byla tak nedodržena lhůta stanovená závazným právním předpisem. Ještě v předchozím roce přitom ministerstvo lhůtu dodrželo: obecné podmínky VISK 2026 vyhlásilo 30. září 2025.

Při zachované uzávěrce 10. prosince se tím zkrátil čas na přípravu žádostí. V kombinaci se změnami podmínek a jejich nejasným výkladem to zvyšuje nároky na knihovny, které potřebují připravit program, projednat spolupráci s partnery a zajistit financování.

Uzávěrku 10. prosince stanoví přímo § 4 odst. 3 nařízení vlády, a nelze ji proto posunout. **Vyjasnění požadované v následujícím oddílu musí být zveřejněno bez odkladu, aby je žadatelé mohli při přípravě žádostí ještě využít.**

Dodržování závazných pravidel nelze požadovat pouze od příjemců dotací. Stejný požadavek platí pro jejich poskytovatele. Žádáme proto vysvětlení opožděného vyhlášení a neprodlené kroky k odstranění nejistoty, která přípravu projektů dále komplikuje.

Požadujeme závazné vyjasnění a nápravu

Žádáme Ministerstvo kultury o veřejné, konkrétní a právně odůvodněné vyjádření k článku 17 a k souladu změněných podmínek s knihovním zákonem a nařízením vlády. Vyjádření musí zejména zajistit:

1. **Jasné odlišení vzdělávání a diskuse od propagace.**
   Politické téma, odborná kritika ani společensky citlivý závěr nebudou samy o sobě důvodem k vyloučení projektu z podpory. Rozhodující bude skutečný účel, obsah a způsob uskutečnění aktivity, nikoli její soulad s názory představitelů ministerstva.
2. **Rovné posuzování pořadatelů a hostů.**
   Zákonná občanská angažovanost, politické názory nebo veřejná funkce nebudou samy o sobě překážkou účasti na odborném či vzdělávacím programu. Bod 3 článku 17 výslovně chrání běžné protokolární a slavnostní vystoupení zástupce vyhlašovatele, tedy Ministerstva kultury. Stejnou výjimku požadujeme pro zástupce zřizovatelů knihoven, orgánů územní samosprávy a poskytovatele záštit, a to i v případě, že záštitu poskytuje jednotlivý politik (např. předseda sněmovního výboru, předseda některé z komor Parlamentu atd.).
3. **Předvídatelné hranice odpovědnosti.**
   Ministerstvo vysvětlí, jak se posuzují neplánované výroky hostů a návštěvníků, historické a umělecké souvislosti sdělení, použití záznamů třetími osobami i souběh financovaných a nefinancovaných částí akce. Samotné uvedení povinného označení podpory nesmí znamenat, že ministerstvo schvaluje každý názor vyslovený v programu.
4. **Vyjasnění podmínek pro zpřístupnění dokumentů.**
   Bod 2 článku 17 musí výslovně stanovit, že jeho porušením není zpřístupnění, digitalizace, citace ani odborné zpracování dokumentu nebo projevu třetí osoby v dokumentačním, vědeckém, vzdělávacím nebo uměleckém kontextu.

5. **Jednotné hodnocení a přiměřenou kontrolu.**
   Případné porušení podmínek musí být konkrétně doloženo a přezkoumatelně odůvodněno. Pravidla musí předem určit, jaké jednání je nepřípustné a jaké může mít následky, se zohledněním jeho závažnosti a vztahu k účelu dotace. K tomu má ministerstvo využít § 14 odst. 5 rozpočtových pravidel a stanovit v rozhodnutí o poskytnutí dotace pro porušení bodů 2 a 3 článku 17 nižší odvod, odstupňovaný podle závažnosti porušení a jeho vlivu na dodržení účelu dotace.

K tomu má ministerstvo využít § 14 odst. 5 rozpočtových pravidel a stanovit v rozhodnutí o poskytnutí dotace pro porušení bodů 2 a 3 článku 17 nižší odvod, odstupňovaný podle závažnosti porušení a jeho vlivu na dodržení účelu dotace. Nestačí nezávazný komentář, mediální prohlášení ani individuální odpověď jednomu žadateli. Požadujeme promítnutí vyjasnění do závazné dokumentace výzev a následných rozhodnutí o poskytnutí dotace tak, aby je ministerstvo jednotně uplatňovalo při hodnocení i kontrole. Pokud současné formulace dostatečnou právní jistotu neposkytují, musí být změněny.

Nežádáme předběžné schvalování jednotlivých názorů nebo seznamů hostů. Žádáme pravidla, podle nichž mohou knihovny samostatně a odpovědně připravovat své programy.

Vzhledem k již zkrácenému času na přípravu žádostí požadujeme odpověď a zveřejnění konkrétního postupu nápravy nejpozději do **10 kalendářních dnů od doručení tohoto prohlášení**. Jsme připraveni poskytnout odbornou součinnost, odpovědnost za zákonnost a srozumitelnost podmínek však nese ministerstvo.

Ochrana veřejných peněz před zneužitím pro kampaně a ochrana svobodného vzdělávání jsou slučitelné cíle. Požadujeme, aby dotační pravidla Ministerstva kultury spolehlivě zajišťovala obojí.

Tomáš Řehák
Předseda Sdružení knihoven ČR

Roman Hájek
Předseda Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR